

STEPHEN ERIC BRONNER
Modernizm Barikatlarda

STEPHEN ERIC BRONNER (1949) Rutgers Üniversitesi'nde siyaset bilimi, karşılaştırmalı edebiyat, Alman dili ve edebiyatı bölümlerinde ders veriyor. Ekspresyonizm üzerine metinlerin derlendiği *Passion and Rebellion: The Expressionist Heritage* (Columbia University Press, 1988) adlı kitabın ve eleştirel kuram metinlerini bir araya getiren *Critical Theory and Society* (Routledge, 1989) başlıklı derlemenin editörlüğünü üstlendi (Douglas Kellner'la birlikte). Léon Blum'un ve Rosa Luxemburg'un biyografilerini yazdı; Rosa Luxemburg'un mektuplarını derledi. Albert Camus biyografisi *Camus: Bir Ahlakçının Portresi* başlığıyla Türkçede yayınlandı (İletişim Yayınları, 2. baskı 2015). Aydınlanma'nın mirasındaki olumlu unsurların sahiplenilmesini savunduğu *Reclaiming the Enlightenment: Toward a Politics of Radical Engagement* adlı kitabı 2004 yılında Columbia University Press tarafından yayınlandı.

sanat**hayat**
DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

Sanat hayata karşı bir başkaldırıdır.
Albert CAMUS

STEPHEN ERIC BRONNER

Modernizm Barikatlarda

ESTETİK, POLİTİKA, ÜTOPYA

Modernism at the Barricades
Aesthetics, Politics, Utopia

ÇEVİREN
Ayşe Boren

Modernism at the Barricades

Aesthetics, Politics, Utopia

© 2012 Columbia University Press

Bu kitabın yayın hakları Akçalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

İletişim Yayınları 3636 • sanat**hayat** dizisi 59

ISBN-13: 978-975-05-3923-7

© 2025 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2025, İstanbul

•

DİZİ EDITÖRÜ Ali Artun

YAYINA HAZIRLAYAN Elçin Gen

KAPAK TASARIMI Özlem Özkal - Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Asude Ekinci

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları

SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

*Aziz dostum ve yoldaşım
Robert Fitch'in anısına...*

Kesinlikle çağcıl olmak gerek.*

Arthur Rimbaud

Yenileştirin!

Ezra Pound

Özgürlüğe yer açalım!

Erich Mühsam

* Rimbaud, "Elveda", *Cehennemde Bir Mevsim*, çev. Özdemir İnce (Can Yayınları, 1991) s. 99 – e.n.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	11
Önsöz	13
Modernist İtki:	
Öznellik, Direniş, Özgürlük	21
Modernizmi Bağlama Oturtmak:	
Politik Bir Estetik İçin Notlar	53
• Realizm ve Devrim	57
• Modernizm ve Ütopya	61
• Postmodernizm ve Siyasi Gaye Bunalımı	63
• Estetik, Modernizm ve Özgürleşme	66
Modernizmi Deneyimlemek:	
Ekspresyonist Resmin Kısa Bir Tarihi	71
• Ekspresyonizmin Mantığı.....	71
• Etkilenimler.....	76
• Die Brücke (Köprü)	81
• Der Blaue Reiter (Mavi Süvari)	87
• İnsani Duygular	91

Modernist Ruh: Arnold Schönberg ile Vasili Kandinski Arasındaki Yazışmalar Üzerine	99
• Eylem Halindeki Tin.....	109
• Tinin Çatışkıları.....	116
Modernizm Devinim Halinde: F.T. Marinetti ve İtalyan Fütürizmi	125
Esrik Modernizm: Emil Nolde'nin Resimleri	143
• Rengin Doğuşu.....	146
• Bir Kimlik Oluşturmak.....	153
• Tehlikeli İlişkiler	157
Modernizm, Sürrealizm ve Siyasi İmgelem	165
• Etkilenimler.....	167
• Sürrealist Diyalektik Miti.....	174
• Siyasi İmgelem	178
• Avrupa'nın Ötesinde	182
Modernizm Dünyayı Değiştiriyor: Rus Avangardı ve Devrim	189
• Gündelik Hayatın Dönüşümü	193
• Daidalos	197
• Final	202
Modernistler İktidarda: Bavyera Devrimi ve Aydınlar	207
• Kurt Eisner	211
• Gustav Landauer	214
• Erich Mühsam	217
• Ernst Toller	220
• Eugen Leviné.....	223
Modernizmi Sergilemek: Paris ve Berlin, 1900-1933	229

**Modernizmin Macerası:
Kültürel Bir Miras Üzerine**

Siyasi Düşünceler	243
• Muhakeme	247
• Anlam	254
• Özgürleşme	259
• Son Parıltı	262
 Dizin	 272

TEŞEKKÜR

Bu kitaba katkılarından dolayı teşekkür etmek istediğim bazı insanlar var. Amy Buzby, Vivian Kao, Nimu Njoya, Ben Pauli ve Wendy Wright, kitabın taslakları üzerine düzenlenen bir seminere katıldılar. Beth Breslaw, asistanım olarak bana çok yardımcı oldu. Eski dostlarım Robert Fitch, Kurt Jacobsen ve Eliot Katz, ufuk açıcı fikir ve önerilerini esirgemediler. Douglas Kellner ve Joel Rogers gibi arkadaşarımla bu kitapta işlenen temalar üzerine yürüttüğümüz tartışmalar hâlâ aklımda. Columbia University Press'teki editörüm Philip Leventhal'ın yanı sıra taslak üzerindeki çalışmalarından dolayı Michael Simon ve Alison Alexanian'a şükran borçluyum. Son olarak, bu kitaptaki görselleri seçip temin etmeme yardımcı olan Anne Burns Images'dan eşim Anne Burns'e müteşekkirim.

Önsöz

Modernizm Barikatlarda başlıklı bu kitabın, bugün hâlâ çağımıza damgasını vuran bir kültürel dönüşümün kapsayıcı bir tarihini veya bütünsel bir biçimsel çözümlemesini sunmak gibi bir iddiası yok. Önüne koyduğu görev çok daha mütevazı: modernlik ile modernizm arasındaki çatışmanın farklı veçhelerini ele almak. Her bölüm, bürokrasiye, standartlaşmaya, kitle toplumuna ve meta formuna direnmeye kararlı uluslararası avangardın kültürel politikasını irdeliyor. Modernistler her yerde Ezra Pound'un "yenileştirin!" buyruğuna uydular; fakat bu, kültürel çöküşle, sahici deneyimlerin aşınmasıyla, yabancılaşıma ve şeyleşmeyle özdeşleştirdikleri eğilimlere karşı savaşlarında geçmişin kimi unsurlarını sahiplenmelerine engel olmadı. Modernistler reformla ilgilenmiyordu. Dahası, var olan her şeyin yıkımını öngören kıyamet tasavvurları, Fransız Devrimi'nin mirası olan "devrim" fikrinin yerini almıştı. Yaşadıkları dünyanın ütöpik bir kurtuluşa ihtiyacı olduğunu düşünüyorlardı. Günbegün çürüyen ve son sürat savaşa doğru giden bir uygarlıkta yeni duyumsama biçimleri, yeni ifade formları, ye-

ni deneyim ve dayanışma imkânları gerekliydi. Çabalarının odak noktası, deneyim alanını genişletmek ve gündelik hayata kaybettiği canlılığı kazandırmaktı. Modernizm, başlangıcından beri bu kültürel direniş biçimini zımnen politikayla özdeşleştirmişti; bu özdeşliğin sonuçları bugün de etkili olmaya devam ediyor.

Modernizm, “kültürel politika” fikrini yaygınlaştırdı: Dönüştürücü projenin odağında artık bireyi geleneğin kısıtlamalarından kurtarmak ve yeni bir topluluk fikri tahayyül etmek yer alıyordu. Bu girişimde kurumların rolü yoktu; maddi çıkarların dikkate alınması veya eylemin sınırlarını çizen nesnel koşulların belirlenmesi söz konusu değildi. Toplumsal eylemin başlıca amacı, Walter Benjamin’in “iç dünyanın fukaralığı” dediği şeyi kültürel olarak zenginleştirmekti. Resim sanatının bu girişimde kilit yeri olması bu açıdan doğaldı. 20. yüzyılın başında resim hâlâ kamunun kelimenin gerçek anlamıyla kendini gördüğü mecra olmayı sürdürüyordu. Modernist resimde yeni deneyim imkânlarına ifade kazandırma girişimlerinin nesnel dayanağı, resim sanatını “gerçeğe” el koymuş gibi görünen fotoğraf ve sinemanın egemenliğinden kurtarma gayesi olabilir, ama öznel açıdan bu yeni görsel deneyler geleneği ve gerçekliğin anlaşılma biçimlerini alaşağı ediyordu. Ekspresyonizm, fütürizm, Dada ve sürrealizmde resmin ayrıcalıklı bir yeri vardı. Bu hareketlerin geliştirdiği yaratıcı formlar, radikal ve çoğunlukla ütopyik bir muhtevayı yansıtıyor; bastırılmış arzular ve engellenmiş deneyimler, hayalperest değişim öngörülerinin malzemesini oluşturuyordu. Modernist resmin en parlak örnekleri, bilimsel ve endüstriyel ilerlemeden ve Aydınlanma ideallerinin zaferinden kaynaklanan kendinden emin bir hoşnutlukla tanımlanan bir dönemin görünmeyen yüzünü ve örtük gerilimlerini somutlaştırıyordu. Bu özgüvene karşı kültürel başkaldırı, siyasi devrimle bir tutulmaya başlanmıştı.